

Monumentnummer*: 532398

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 29 juli 2016
Kadaster deel/nr 82781/37

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Utrecht	Utrecht	Utrecht

<i>Locatienaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Utrecht	de Zilveren Schaats e.o.

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Abstede	C			9194
Abstede	C			7729
Utrecht	N			1101
Utrecht	N			1103

*Omschrijving***

Cluster 301. Aanleg.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

AANLEG GEDEKTE WEG MET BERMSLOOT EN AARDHAALPLAATS DE 'ZILVEREN SCHAATS', als relict van een ongeveer noord-zuid lopende gedekte weg tussen Fort De Bilt en Fort Vossegat en de ter plaatse voor de ophoging van het dijklichaam door diep uitgraven van de grond ontstane parallel hiermee liggende 'vijver'. De drie langgerekte structuurelementen liggen tussen de in de jaren 1930 aangelegde Waterlinieweg (aan de oostzijde), de Frederik Hendrikstraat (aan de westzijde) en achter de Prins Hendriklaan (aan de noordoostzijde). De Waterlinieweg fungeert sedert de jaren '30 als onderdeel van een intrastedelijke rondweg, terwijl de Frederik Hendrikstraat en Prins Hendriklaan aan weerszijden zijn bebouwd met aaneengesloten woningen van verschillende typen uit de eerste helft van de 20ste eeuw. Achter de woningen aan de oostzijde van de Frederik Hendrikstraat liggen tuinen die grenzen aan het water

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

van de 'Zilveren Schaats'. Het water, dat bekend werd als 'Zilveren Schaats', was als zodanig een 'Militair water', maar - mede omdat in het aangrenzende gebied ten westen ervan rond 1890 een stadspark was beoogd en aangelegd (dat in 1898 Wilhelminapark werd genoemd), maakte het in de praktijk eigenlijk deel uit van de openbare (stads)wateren. Het stratenplan tussen de huidige Koningslaan en de Frederik Hendrikstraat dateert pas van rond 1900. Het feit dat in deze omgeving al vanaf het ontstaan, rond 1870, van het slechts indirect met de (vuile) stadsgrachten verbonden water vertier werd gezocht, was mede aanleiding er een schaatsvereniging te stichten, die gebruik mocht maken van het daarna in de volksmond 'Zilveren Schaats' genoemde Militaire Water. De tamelijk chique "Utrechtsche IJclub 'De Zilveren Schaats'" kende er een geschiedenis die liep van 1879 tot 1943. De nog bestaande waterstructuur van de 'Zilveren Schaats' heeft een lengte van ruim 400 m, bij een breedte van ongeveer 30 m, niet (veel) minder dan tijdens de totstandkoming ervan. De 'Zilveren Schaats' heeft tegenwoordig (nog steeds) een functie in het oppervlaktewaterbeheer en daarnaast blijkt het een soort 'speelvijver' te zijn. De ten oosten van de aardhaalplaats gelegen gedekte weg is het goed herkenbare relict van een langere as, die zich uitstrekte van nabij Fort De Bilt, via Fort Vossegat tot nabij Lunet I. Deze lineaire structuur is in feite een voortzetting van de eerder bestaande Ridderschapskade. De structuur is grotendeels verloren gegaan bij de herinrichting van aangrenzende gebieden ten noorden en ten zuiden van de 'Zilveren Schaats', maar is bewaard en zeer goed herkenbaar gebleven in samenhang met deze aardhaalplaats. Het aardlichaam is opmerkelijk goed in het veld te herkennen en vormt hierbinnen zelfs een markante anomalie, een relict van de inrichting uit de periode vóór ca. 1914-1918. Het onderscheid tussen het hogere oostelijke deel (de wal/borstwering) en de gedekte westelijke zijde is nog goed te onderscheiden. De gedekte weg lag voorheen aan deze westzijde, aan de voet van het aardlichaam; het huidige verharde pad op de dijk is een tamelijk recente invulling ter ontsluiting ervan voor functioneel verkeer. De dijk en de dijkvoet zijn voor het overige bekleed met gras, dat onder meer een functie heeft voor grazend kleinvee. Oostelijk van het aardlichaam ligt tegenwoordig een bermsloot, die vermoedelijk deel uitmaakte van het inundatiesysteem en beschouwd mag worden als relict van een klein inundatiekanaal. Zeker binnen de stedelijke context van de stad Utrecht is dit ensemble van bijzondere betekenis.

Omschrijving

AANLEG GEDEKTE WEG MET BERMSLOOT EN AARDHAALPLAATS DE 'ZILVEREN SCHAATS', tegenwoordig in essentie nog bestaande uit een 400 meter lang dijklichaam, met enerzijds (west) resten van een gedekte weg en een langgerekte, hiermee evenwijdige waterpartij die is ontstaan door uitgraven van ophogingsmateriaal en met aan de andere zijde (oost) een klein inundatiekanaal. Mogelijk zijn er nog (resten of sporen van) aard-, metsel- of betonwerken van specifieke verdedigingswerken aanwezig. De Gedekte Weg is een van de goed herkenbare delen van de rond 1870 ontwikkelde hoofdverdedigingslijn en van de verbindingsweg van de eerste fortenring - in dit geval van het deel tussen Fort De Bilt en Fort Vossegat. De Gedekte Weg was hier en daar versterkt met (aarden) geschutsopstellingen en met de inmiddels verdwenen VIS-kazemat Ridderschapskade (1934). De aanleg van de Gedekte Weg met bermsloot omvat tevens een deel van het aangrenzend gebied waarover het Ministerie van Oorlog zeggenschap had en dat van oudsher was gemarkeerd met grenspalen - de Militaire Landsgrond en in dit speciale geval ook het Militair Water van de 'Zilveren Schaats'. Het ensemble van de delen van de Gedekte Weg en de aardhaalplaats vormt een markant militair artefact in het vanaf ongeveer 20 jaar later (ca. 1890) in fasen tot stand gekomen 'stedelijk landschap' ter plaatse, waarvan - in de Nieuwe Hollandse Waterlinie - nog slechts weinig duidelijke voorbeelden bestaan.

Waardering

De AANLEG GEDEKTE WEG MET BERMSLOOT EN AARDHAALPLAATS DE 'ZILVEREN SCHAATS', resterend onderdeel van de voorheen doorlopende verbinding tussen Fort De Bilt en Fort Vossegat is van algemeen belang vanwege:

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende meer dan 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de en 20ste eeuw).

Het betreft hier een onderdeel van omstreeks 1870 dat een voorbeeld is van aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde historische waterbouwkunde en van een restant van een als gedekte weg tot stand gekomen doorgaande fortенverbinding.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is zeldzaam geworden omdat het als aanleg een nog vrijwel compleet en goed herkenbaar voorbeeld is van een gedekte weg met inundatiekanaal in de Nieuwe Hollandse Waterlinie en het is als zodanig representatief (karakteristiek) voor dit type verdedigingswerken.

* Het onderdeel is goed bewaard omdat nog vrijwel alle (typen van de tot de aanleg behorende (structuur)elementen in meer of minder herkenbare vorm en functie aanwezig zijn.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegevens voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument